

विशेषेणेतियुगं सर्वेषां प्राणिनां पुरुषाणां वापां च औत्तिकत्वे प्रत्यक्षे विशेषकरणं इदं पवित्रमिव स्थानं लोकधर्मशास्त्रीयधर्मचरितमिति सति कृतं पशुपामरं पडितानां यथा पुनर्विहितेने एकत्वं प्राकृतं गच्छेयुरिति शास्त्रेण धर्मनियमः कृत इत्यर्थः ॥ ११ ॥ १२ ॥ अत्र शंक्ते अधुवदति लोकस्य धर्मस्य च कार्यकारणभावात्कार्यस्याध्रुवत्वं कारणस्य ध्रुवत्वं च न युक्तं तनुना शमं तरेण पटनाशायो गदित्यर्थः उत्तरमाह कालः संकल्पः निष्कामधर्म एव ध्रुवस्तत्फलं न तु सकाम इत्यर्थः ॥ १३ ॥ सर्वेषामिति धर्मसंयुक्तः संकल्प एव शेषः शिष्यतेनान्यः सच कथमुद्देश्यतीत्यत्राह स्वयंगुरु रिति धर्मबलात्स्वयमेव च स

विशेषेण च वक्ष्यामि चातुर्वर्ण्यस्य लिंगतः ॥ पंचभूतशरीराणां सर्वेषां सदृशात्मनाम् ॥ ११ ॥ लोकधर्मं च धर्मं च विशेषकरणं कृतं ॥ यथैकत्वं पुनर्याति प्राणिनस्तत्र विस्तरः ॥ १२ ॥ अध्रुवो हि कथं लोकः स्मृतो धर्मः कथं ध्रुवः ॥ यत्र कालो ध्रुवस्ततत्र धर्मः सनातनः ॥ १३ ॥ सर्वेषां तुल्यदेहानां सर्वेषां सदृशात्मनां ॥ का लोधर्मं सन्तुक्तः शेष एव स्वयंगुरुः ॥ १४ ॥ एवं सति न दोषोऽस्ति भूतानां धर्मसेवने ॥ तिर्यग्यो नावपि सतां लोक एव मती गुरुः ॥ १५ ॥ इति श्री महाभारते अनुशासनपर्वणि आनुशासनोदानधर्मधर्मप्रशंसायां पंचषष्ट्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १६ ॥ ॥ १७ ॥ वैशंपायन उवाच शततल्प गतं भीष्मपांडवाथ कुरुहहः ॥ युधिष्ठिरो हितं त्रेप्सु रष्ट्रच्छलकल्मषापहं ॥ १८ ॥ युधिष्ठिर उवाच किं श्रेयः पुरुषस्येह किं कुर्वन्सुखमेधते ॥ विपाप्मासमवेत्केन किं वा कल्मषनाशनं ॥ १९ ॥ वैशंपायन उवाच तस्मै शुश्रूषमाणाय भूयः शांतनवस्तदा ॥ देवं वंशं यथान्यायमाचष्ट पुरुषर्षभ ॥ २० ॥ भीष्म उवाच अयं देव तवं शो वै क्रपिवंशसमन्वितः ॥ त्रिसंध्यं पठितः पुत्रकल्मषापहरः परः ॥ २१ ॥ यद्वा कुरुते पापमिद्रियैः पुरुषश्चरन् ॥ बुद्धिपूर्वमबुद्धिर्वारात्रौ यच्चापि संध्योः ॥ २२ ॥ मुच्यते सर्वपापेभ्यः कीर्तयन् वै शुचिः सदा ॥ नां धीनवधिरः काले कुरुते स्वस्तिमान्सदा ॥ २३ ॥ तिर्यग्यो निनगच्छेच्च नरकं संकराणि च ॥ न च दुःखं भयं तस्य मरणे स न मुह्यति ॥ २४ ॥ देवा सुरगुरुर्देवः सर्वभूत नमस्कृतः ॥ अचित्यो थाप्य निर्देश्यः सर्वप्राणो ह्ययोनिजः ॥ २५ ॥ पितामहो जगन्नाथः सावित्री ब्रह्मणः सती ॥ वेदभूरथ कर्ता च विष्णुर्नारायणः प्रभुः ॥ २६ ॥ उमापतिर्विरूपाक्षः स्कंदः सेनापतिस्तथा ॥ विशाखोऽदुत भुगवायुश्चंद्रसूयौ प्रभाकरौ ॥ २७ ॥

उदेति निशिक्षयेदित्यर्थः ॥ १४ ॥ एवमिति यदा भूतानां प्राक्कर्मैव तत्र तत्र सुखदुःखसाधने प्रवर्तकं अतो धर्मसेवने कर्मफलभोगे असंजसे पिभूतानां दोषो नास्ति यतः तिर्यग्यो नावपि सतां विद्यमानां भूतानां सदसत्पदतौ पूर्वकर्मानुसाराह्लोक एव गुरुदृष्टः विधिनिर्णयं त्रितोलोकादृष्टान्तेनैव साधुन्यसाधुनिवाकर्मणि प्रवर्तते इत्यर्थः ॥ १५ ॥ इति अनुशासनपर्वणि नैलकंठीये भारतभावादीपे पंचषष्ट्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १६ ॥ ॥ १७ ॥ ॥ १८ ॥ ॥ १९ ॥ ॥ २० ॥ ॥ २१ ॥ ॥ २२ ॥ ॥ २३ ॥ ॥ २४ ॥ ॥ २५ ॥ ॥ २६ ॥ ॥ २७ ॥